

Lázár Ervin

A PORCELÁNBABA

Az ember ismerősnek tetszett. Dorogról talán, de az is lehet, hogy a megyeszékhelyről. Jósvai István a nevét is tudta; Csurmándi.

Kétségtelen, Csurmándiból erő áradt. Magabiztosság. A széles járomcsont fölött világító sötét szem.

A homlokába hulló, röppenni kész madárszárny haj.

Még hajlott tartása is csupa vibráló elszántság; falakat tart a vállán, oszlopokat, egy új világ tartóoszlopaikat.

– Emberek, itt most már minden a maguké.

Csurmándi nagyvonalúan körülintett, mozdulatában benne foglaltattak a cselédházak, az istállók, a magtár, a távolba húzódó földek, az országutat szegélyező fák kontyai, és semmi kétség, a pálfai grófi kastély is benne foglaltatott, meg Kiss tekintetes, a rácpácesresi földesúr cecei kúriája is.

Az emberek karéjban álltak Csurmándi körül a „háztégiben”, a Középsőház déli homlokánál, ahol szabad idejükben, hátukat a falnak támasztva, elbeszélgettek néha, de leginkább a gyerekek játszóhelyéül szolgált, a meztelen talpak simára döngölték a háztéve agyagos földjét.

Nem szólt senki. Látszott, hiszik is, nem is.

Csurmándi már emelte a kezét, nyomatékosítandó, amit mondani akar, de megszólalni már nem volt ideje, mert az embergyűrű külső peremén fölsírt Bütös Lajosné.

– Maga meg miért sír? – kérdezte bosszúsan Csurmándi.

Az asszony nem válaszolt, csak a sírást halkította hüppögőssre.

– MÉR RÍN, Juliska néném? – ismételte meg a kérdést Balog Junci, mintha rácpácesresire akarna fordítani egy idegen nyelven föltett kérdést.

– Hogyha ezt az én Rózsikám megérhette volna – zokogta az asszony. – Rózsikám, édes Rózsikám.

– Na, nyugodjon már meg, Bütösné – mondta megrovóan Hujber Gyula, mint aki nem tartja helyénvalónak az ilyen érzelemkitörést egy idegen előtt –, sajnos, a Rózsikát senki emberfia föl nem támaszthatja, itt meg fontos dolgokról lenne szó.

– Micsoda? – Csurmándi arcán rengések, kéregmozgások, felszikkázó viharok. Zeusz arca lehetett ilyen, amikor kipattant a fejéből Pallasz Athéné.

Szinte a tekintetével vágott magának utat a tömegben, hogy Bütösné elé léphessen. Hosszan nézte az asszonyt, mintha át akarná fúrni a szemével. Bütösné ijedten abbahagyta a sírást.

– Hány éves volt Rózsika?

– Három – suttogta az asszony, és valami iszonyatos reménység mozdult meg benne. – Nagyon fulladt. Fulladt szegénykém... Aztán nem mozdult. Olyan volt, mint egy porcelánbaba... Egy kis porcelánbaba. „Ujan vót” – így mondta. De ennek a lényegét csak az értheti, aki maga is rácpácesresi. Rácpácesresen más volt a szavak röpte.

Súlyok nehezedtek mindenkire. A mondatok bennrekedtek. Ember ne kísértse az Istent.

– Ha maga tudna valamit tenni – suttogta könyörögve Bütösné. Megbabonázva nézte Csurmándit.

Hujber Gyulát szájalom öntötte el. Meg szégyenkezés. Kitépte magát a bűvöletből. Úvöltött.

– De hiszen Rózsika öt éve halott.

Folytatta volna, de Csurmándi ráemelte súlyos tekintetét.

– Hallgasson – mondta alig hallhatóan. – Minékünk nincs lehetetlen.

Hallatszott a dobhártyákban áramló vér dobolása, ropogott a nyújtózkodó papajtók dereka.

– Holnap délben Rózsika legyen itt. Itt a házvégében! – mondta Csurmándi, most már alig volt feszültség a hangjában, mintha a leghétköznapiabb dologról beszélne.

– Ássuk ki? – Bütösné reszketett.

– Világosan beszéltem, nem!?

Csurmándi elindult a rozzant Opel felé, amellyel kizötykölődött a pusztára. De három lépést sem tudott megtenni, mert a lába elé vetette magát Császár Ferencné, átölelte a térdét, szorította, mint a vaspánt.

– Mit akar, asszony?

– És az én Ferkóm? Az én Ferkómat is! Nagyon kérem az urat.

– Ne urazzon engem! – morrant Csurmándi, és megpróbálta kiszabadítani a térdét Császárné szorításából. – Hány éves volt Ferkó?

– Tizennégy – suttogta az asszony, és elengedte Csurmándi térdét, de nem állt fel, ott maradt a földön négykézláb, hátrabicsakló nyakkal nézte a férfit.

Császár Ferkó a Sióba fulladt. Napok múlva találtak rá Uzd alatt, egy fűzfaborkorba akadt. A fölismerhetetlenségig eltorzult akkorra. Szállítani sem lett volna szabad, de az asszony éjszaka hazalopta. Sírkövet is állíttatott neki. Egyetlen fia volt. Azt mondják, a bánatától elhervadtak a muskátlijai, a kutyájuk kihullatta szőrét, fogát, a kiscsibéi megfeketedtek.

– Hozza a fiát is – mondta Csurmándi.

Császárné arca kivilágosodott. Fényleni kezdett a haja, a szeme, a ruhája. Ki gondolta volna, hogy ilyen szép asszony? Egy darabig Csurmándi is hökkenten nézte, megfogta a könyökét, talpra segítette.

Látszott, nem kis erőfeszítésébe került, amíg kivonta magát Császárné bűvköréből. A rácpácegresiek felé fordult.

– Van még más is, akinek gyereke...

Szotyori Istvánné a szeme sarkából az urára pislantott. S mivelhogy az hallgatott, megszólalt ő.

– Test kell hozzá?

Csurmándi kérdezni akart valamit, de Szotyori István ordítása beléfojtotta a szót.

– Hallgass, asszony! A mi fiunk nem halt meg. – Csurmándihoz fordult, lehalkította a hangját. – Volt egy nagy robbanás, valami bomba vagy mi, a feleségem azt hiszi, ottveszett a kisgyerek. Pedig mindenki tudja, hogy a mi Pistikánk madárrá változott.

Csurmándi tekintete ide-oda röpdösött az arcokon.

– Madárrá?

– Madárrá – mondta Szotyori István.

Csurmándi, mintha valamit el akarna hessenteni, a keze fejével meglebbentette homlokába hulló haját.

– Hát akkor ahogy megmondtam!

Intett nekik, megfordult, beszállt az ócska autóba, köhögve, prüszögve fölberregett a motor. A gyerekek, ahogy itt szokás volt a nagy ritkán idevetődő autókkal, a Kissarokig futottak utána a kerekek fölverte vastag, szőke porcsíkban.

Másnap délelőtt néma tömeg állta körül a temetőben Bütös Rózsika sírját. A legények – ugyanazok, akik annak idején megásták a sírt, és eltemették Rózsikát – belebókták ásóikat a megereszkedett sírhalomba.

Priger András leszegett fejével állt a kihúzott fakereszt földtől fekete hegyes vége mellett.

– Nem kellene bolygatni őket – mondta.

A legények megkönnyebbülten abbahagyták az ásást, de csak egy pillanatra, mert Császárné szinte önkívületben kiabálni kezdett.

– Mit huhog, maga vészmadár. Mindig csak huhog.

Ezután már egy szó sem esett, csak a kidobált föld sziszegett, buhogott, huppant, szuszmorékkolt. Amikor a koporsóhoz ért az ásó, mindenkinek összeszorult a szíve. Bütösné halálra váltan, elkerekedett szemmel állt a sír mellett, összegyűrt zsebkezdőjét a szájára szorította. A legények kiemelték a koporsót, letették a földhányás mellé. Az elkorhadt deszka eltört, tenyérnyi darabokra hullott. Kivillant a kislány halotti ruhája. Fehér volt, mint a hó. A bűvöletes csendben Bütösné odatérdelt a koporsó mellé, leemelte a lánya arcára hullott pudvás deszkadarabot. A csodálkozás lekottázhatatlan szisszenése szakadt föl a körülállókból, mintha egyszerre több túlfűtött kazánból kiszabadult volna a gőz, előbb magasodott, aztán mélyült, hogy boldog, nevetésekkel tűzdelt hangzavarrá váljék. A kislány olyan volt, mintha élne. Mintha nemhogy öt évet, de egy percet sem töltött volna a föld alatt. Az asszonyok, mintegy vezényszóra, sírni kezdtek, Bütösné a korhadt fadarabokat szedegette Rózsika arcáról, kezéről, ruhájáról. Valóban, mint egy kis porcelánbaba. Az arcán könnyed pír, szőke haja üdén lebben a szélben, éppen úgy, mint a frissen mosott haj szokott. Pufók kezecskéje összekulcsolva a mellén, a körmök rózsaszínje, barátságosan világít.

Császár Ferkó sírjával már nem sokat teketóriáztak. Egykettőre odaértek a koporsóhoz. Ez olyan jó állapotban maradt, hogy egyben le tudták venni a födelét. Akik annak idején látták Ferkót holtan, legszívesebben elfordították volna a tekintetüket, hogy az eltorzult arc szörnyű látványától megkíméljék magukat. Annál nagyobb volt a csodálkozásuk, amikor meglátták a testet. Nyoma sem volt rajta a vízi halál torzításainak, Császár Ferkó olyan volt, mintha aludna – s a vízbe fulladás meg az az uzdi bokor csak lidérces álom volna.

Priger András elszégyellte magát. Majdhogynem szeretettel gondolt Csurmándira, a világító sötét szemre, az előrebiccenő madárszárny hajra. Bizalom töltötte el, könnyedség, mintha teste elnyűtt porcikái egy minutum alatt újakra cserélődtek volna, még azt is érezte, hogy a vére másként áramlik, mintha tizennyolc éves volna újra.

Mindenki röpdösött, és szokatlan fénnel kéklött hozzá az ég.

Már indultak volna hazafelé, hiszen közeledett a dél, oda kell érni a „háztetőbe”

rendelés szerint, de akkor Barabás Juci elkezdett sívalkogni, hogy az ő édesanyját is tegyék oda a Csurmáncsi elé. „Elejbe” – ahogy ő mondta.

Hiába mondták neki, hogy a lehetőség csakis gyerekekre vonatkozik.

– Ha nem segítenek, akkor a tűz körmömmel kaparom ki – mondta elszántan.

Barabás Ignácné született Holtyán Örsze egy héttel ezelőtt halt meg, hatvankét éves korában. Váratlanul, ruhateregetés közben. Élhetett volna még. Nemcsak azért, mert fiatal volt a halálhoz, hanem azért is, mert mindenki szerette.

Úgy döntöttek hát, hogy Holtyán Örszével kivételt tesznek.

Ő is olyan volt, mintha élne. Még a fránya szőrszál is ott lengedezett az állán, amellyel annyit küszködött életében. Barabás Juci szigorúan nézte, mert pontosan emlékezett rá, hogy temetés előtt azt a szőrszálat ő kitepte. Az anyja fölé hajolt, és lehetőleg úgy, hogy senki se lássa, kitepte újra.

– Ne ezzel a csúfsággal támadjon föl, anyám – súgta neki.

Délre a halottak a parancsolt helyen feküdtek. Aradt rájuk az égető napfény. Olyanok voltak, mint akik boldogan napoznak. Priger András még azt is látni vélte, hogy Holtyán Örsze arcán felgyöngyözik egy verejtékcsepp.

Az asszonyok virágokkal, zölddel rakták tele a ház végét, az ablakokból idehordták a muskátlikát, a tengerihajmákat, loboncos aszparáguszokat. És néztek Sárszentlőrinc felé. Ott kellett feltűnni a porcsíknak a rozszant Opel mögött.

De nem tűnt föl.

Pedig a gyerekek egészen a Nagysarokig eléje mentek, fölmasztak az öreg juharfára, hogy mindenkinél hamarabb észrevegyék.

Akkor már tudhatta, aki akarta. Hujber Gyula nekifeszítette hátát a falnak.

Bűtös Lajosné felsírt.

– Jaj, ne, ne!

A lánya arcán egy hajszálvékony repedés támadt, az orra tövétől föl a homlok felé, és másik irányba végig az arcon az áll felé, a repedés több ágra szakadt, befonta az arcot, mint a pókháló.

Ott, a szemük láttára porrá vált mind a három halott.

Császár Ferencnéből egy szempillantás alatt újra öregasszony lett. A háta meghajlott.

Besötétedett, nagy szelek hujjogtak a pusztára fölött. Három teljes napig nem kelt föl a nap.

Bodor Ádám

JÁRVÁNY DOBRINBAN

A két Hamza Petrika, aki 81 ószén fölnyársalta magát, a Dobrin természetvédelmi területen, Oleinek Doki medvézetében dolgozott. Pár nappal azelőtt még a faluban látták őket – a forradalom ünnepére valamennyi erdőkerülő rendkívüli kimenőt kapott –, egész délután a késdobálók sátra előtt ácsorogtak a Sinistra partján táborozó